



**BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QISH KITOBIDAGI ADIBLAR HAQIDAGI
MA'LUMOTLARNI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH**

Odilova Sevaraxon Tulqinovna

Qo'qon shahar 15-maktab

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

odilovasevaraxon@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda o'qish kitobida berilgan adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitishning nazariy va metodik asoslari tahlil qilingan. O'qish darslarini fanlararo integratsiya tamoyillari asosida tashkil etishning o'quvchilarda o'qish savodxonligi, adabiy tafakkur, mustaqil va tanqidiy fikrlash hamda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, adiblar hayoti va ijodini o'rganishda o'qish fanini ona tili, tarix, tarbiya, tasviriy san'at, musiqa va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish imkoniyatlari ochib berilgan. Maqolada integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda "Aqliy hujum", "Klaster", "INSERT", "BBB", "Venn diagrammasi", "Konseptual xarita" hamda loyiha metodi kabi interfaol metodlardan foydalanishning afzalliklari asoslab berilgan. Mavzu bo'yicha mahalliy pedagog olimlarning ilmiy ishlari va amaldagi Milliy o'quv dasturi tahlil qilinib, o'qish kitoblarida berilgan adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish zarurligi ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish hamda milliy adabiy merosga hurmat ruhini kuchaytirishda fanlararo integratsiyaning muhim pedagogik vosita ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'qish kitobi, o'qish darsi, adiblar, integrativ yondashuv, fanlararo integratsiya, o'qish savodxonligi, kitobxonlik madaniyati, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik texnologiyalar, Milliy o'quv dasturi.

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, kitobxonlik madaniyati va kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarda badiiy adabiyotga qiziqish uyg'otish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish hamda o'qish savodxonligini shakllantirishning muhim poydevori sanaladi. Shu jihatdan o'qish kitoblarida berilgan adiblar hayoti, ijodi va ular haqidagi ma'lumotlarni samarali o'qitish alohida ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy ta'lim jarayonida adiblar haqidagi ma'lumotlar ko'pincha faqat matn mazmunini tushuntirish bilan cheklanib qolmoqda. Bu esa o'quvchilarning adib shaxsi, uning ijodiy merosi hamda tarixiy-madaniy muhit haqidagi tasavvurlarini to'liq shakllantirish imkonini bermaydi. Integrativ yondashuv esa o'qish fanini ona tili, tarix, tarbiya, tasviriy san'at, musiqa va axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning bilimni tizimli ravishda boyitish, mantiqiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish hamda adabiy





TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR



asarlarni chuqurroq anglashiga xizmat qiladi. Shu bois boshlang'ich sinflarda o'qish kitobidagi adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash hamda fanlararo integratsiya imkoniyatlaridan samarali foydalanish bugungi ta'lim amaliyotining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'limda o'qish darslari o'quvchilarning nutqiy, ma'naviy va estetik kamolotini ta'minlovchi asosiy fanlardan biri hisoblanadi. Ushbu fan orqali o'quvchilar nafaqat badiiy matnlarni o'qish va tushunishni, balki ularda aks etgan milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar hamda adiblarning hayoti va ijodini ham o'zlashtiradilar. Shu sababli o'qish kitoblarida berilgan adiblar haqidagi ma'lumotlarni o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik adabiyotlarda integrativ yondashuv ta'lim mazmunini turli fanlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik asosida tashkil etish, o'quvchilarda yaxlit ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiluvchi didaktik tamoyil sifatida izohlanadi. Integratsiya orqali o'quvchilar bir mavzuni turli fanlar nuqtayi nazaridan o'rganadilar, bu esa bilimlarning mustahkamligi va amaliy ahamiyatini oshiradi. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish bir necha yo'nalishda amalga oshiriladi. Jumladan, ona tili fani bilan integratsiya orqali adiblarning asarlarida uchraydigan til birliklari, maqollar, iboralar va badiiy tasvir vositalari tahlil qilinadi. Tarix fani bilan bog'lash natijasida o'quvchilar adib yashagan davr, tarixiy voqealar va ijtimoiy muhit haqida tasavvur hosil qiladilar. Tarbiya fani bilan integratsiya esa adiblar ijodida ilgari surilgan vatanparvarlik, ezgulik, mehnatsevarlik, insonparvarlik kabi axloqiy g'oyalarning o'quvchilar ongiga singdirilishiga xizmat qiladi. Shuningdek, tasviriy san'at, musiqa hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlashi va estetik didi rivojlanadi.

Integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan o'qish darslarida "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "BBB", "Venn diagrammasi", "Konseptual xarita", loyiha metodi va didaktik o'yinlar kabi interfaol metodlardan foydalanish yuqori samaradorlik beradi. Ushbu metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil izlanishga undaydi hamda adiblar hayoti va ijodiga nisbatan qiziqishni kuchaytiradi. Demak, boshlang'ich sinflarda o'qish kitobidagi adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish o'quvchilarning o'qish savodxonligini, adabiy tafakkurini, tanqidiy fikrlashini va ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta'limning kompetensiyaviy modeliga mos ravishda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini kompleks ravishda shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiya masalalari o'zbek pedagog olimlari tomonidan alohida tadqiq etilgan. Ushbu yo'nalishda eng muhim manbalardan biri R.A. Mavlonova va N.H. Rahmonqulovanning "Boshlang'ich ta'limning integratsiyalashgan pedagogikasi" o'quv qo'llanmasidir. Mualliflar integratsiyaning nazariy asoslari, uning didaktik tamoyillari, boshlang'ich ta'lim fanlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik hamda integratsiyalashgan darslarni tashkil etish metodikasini yoritgan. Qo'llanmada integratsiya



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR



o'quvchilarda borliqni yaxlit idrok etish, bilimlarni turli vaziyatlarda qo'llash va fanlararo aloqalarni anglashga xizmat qilishi asoslab berilgan. R.A. Mavlonovanning "Boshlang'ich ta'lim metodologiyasi" o'quv qo'llanmasida boshlang'ich ta'limning metodologik asoslari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda ta'lim jarayonini ilmiy tashkil etish masalalari yoritilgan. Asarda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, bilimlarni tizimli o'zlashtirishi va kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy metodlardan foydalanish zarurligi ta'kidlangan.

Boshlang'ich ta'limning amaldagi Milliy o'quv dasturida ham fanlararo integratsiya ta'limni tashkil etishning muhim tamoyillaridan biri sifatida belgilangan. Dasturda o'qish savodxonligini rivojlantirish, matn bilan ishlash, o'quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda fanlararo bog'liqlikdan foydalanish tavsiya etiladi. Mazkur manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyaning nazariy asoslari yetarlicha ishlab chiqilgan. Biroq o'qish kitoblarida berilgan adiblar haqidagi ma'lumotlarni aynan integrativ yondashuv asosida o'qitish metodikasi alohida tadqiqot obyekti sifatida kam o'rganilgan. Aksariyat tadqiqotlarda integratsiya umumiy didaktik tamoyil sifatida yoritilgan bo'lsa, adiblarning hayoti va ijodini ona tili, tarbiya, tarix, musiqa va tasviriy san'at fanlari bilan uyg'unlashtirib o'qitishning amaliy metodlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu jihatdan mazkur tezis ushbu bo'shliqni qisman to'ldirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda o'qish kitobidagi adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Fanlararo integratsiya asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning adiblar hayoti va ijodini chuqurroq anglashiga, badiiy asar mazmunini to'g'ri tahlil qilishiga hamda milliy adabiy merosga nisbatan hurmat va qiziqishini oshirishga yordam beradi. O'qish fanini ona tili, tarbiya, tarix, tasviriy san'at va musiqa fanlari bilan uzviy bog'lash orqali o'quvchilarda mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi, olingan bilimlarni turli vaziyatlarda qo'llash malakasi shakllanadi. Shuningdek, interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish darslarning samaradorligini oshirib, o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini kuchaytiradi. O'qish kitoblarida berilgan adiblar haqidagi ma'lumotlarni integrativ yondashuv asosida o'qitish boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarda o'qish savodxonligi va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Shu bois boshlang'ich sinf o'qituvchilari darslarni rejalashtirishda fanlararo integratsiya imkoniyatlaridan keng foydalanishlari, adiblar hayoti va ijodini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida yoritishlari maqsadga muvofiqdir. Mazkur yondashuv o'quvchilarning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglagan holda voyaga yetishiga xizmat qiladi.



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR



Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi. – Toshkent, 2021.
2. Mavlonova R., Rahmonqulova N. Boshlang'ich ta'limning integratsiyalashgan pedagogikasi. – Toshkent: Ilm-Ziyo, 2009. – 192 b.
3. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2013. – 384 b.
4. Mavlonova R. Boshlang'ich ta'lim metodologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. – 160 b.
5. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2022. – 352 b.
6. Safarova R., Inoyatova M., Shokirova N. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021. – 256 b.